

Specialist ouderengeneeskunde wil bredere kijk op euthanasiedebat

'Iemand vroeg of ze het ook moest opschrijven als ze géén euthanasie wil'

'De kerk moet veel meer bevragen en meedenken'

De kerken mogen zich meer laten horen in het maatschappelijke debat over vragen rondom het levenseinde, niet omdat ze één antwoord hebben, maar juist om te bevragen op zingeving, vindt Nienke Nieuwenhuizen, specialist ouderengeneeskunde. Zij ging in gesprek met de Raad van Kerken, die nu een commissie 'waarde van het menselijk leven' instelt.

Yfke Nawijn

'Ik ben zelf Oud-Katholiek en de Oud-Katholieken staan bekend als redelijk open-minded om mee te denken over euthanasie en abortus. Als arts word ik geconfronteerd met dit debat, en als gelovige denk ik zelf na over de vraag wat ik daar nu van vind. Ik heb natuurlijk mijn eigen standpunten gevormd, maar ik miste duidelijk de voeding vanuit de kerk.' Euthanasie kan wat Nieuwenhuizen betreft een barmhartig handelen zijn, maar rond het levenseinde is ook andere zorg mogelijk. Het valt Nieuwenhuizen op

dat de dominante stem in het debat komt van de Nederlandse Vereniging voor het Vrijwillig Levensende (NVVE) en humanistische instellingen, die proactief bezig zijn met euthanasie en het vrijwillig levenseinde. Maar de kerken zijn stil rondom dit onderwerp. 'Dus heb ik me bij onze bisschop vervoegd en die heeft mij uitgenodigd bij de Raad van Kerken. Iedereen was zich daar bewust dat het gesprek gevoerd moet worden en op een andere manier dan het al eeuwen is.' Over die andere manier heeft Nieuwenhuizen wel ideeën: 'Ik denk dat de kerk een waardevolle boodschap heeft, maar de kerk moet leren hoe ze dat overbrengt. Het dogma moet eraf. Ze moet veel meer bevragen en meedenken.'

Wilsverklaring

Rondom het levenseinde zijn er verschillende mogelijkheden en dat is belangrijk om te benadrukken, vindt Nieuwenhuizen. Euthanasie gaat om een uitdrukkelijk verzoek van de patiënt aan een arts om het leven van de patiënt te beëindigen. De euthanasiewet stelt een aantal criteria waaronder een arts niet vervolgd zal worden voor het toedienen van een dodelijk

middel. Alternatieven zijn goede palliatieve zorg en palliatieve sedatie. Een moeilijk dilemma is de wilsverklaring, vooral waar het gaat om dementie. Nieuwenhuizen: 'Er is nu een wat mij betreft minder goede ontwikkeling waarin mensen gestimuleerd worden om wilsverklaringen te schrijven. Ik vind het een slechte naam voor het document. Een wilsverklaring, daarmee zeg je 'ik wil dit', dat geeft geen ruimte voor gesprek. Liever spreek ik van een wensverklaring, waarin je aangeeft wat je zou wensen voor jezelf. Want bij het levenseinde kan je een heleboel niet willen. Soms gebeuren dingen die niemand wil. Daar hoeft je het eigenlijk niet over te hebben. Bijna iedereen schrijft op dat hij geen pijn wil hebben, niet in een verpleeghuis wil wonen en niet dement wil worden. Dat is logisch. Dus dat geeft geen basis voor een goed gesprek. Het past in onze technocratische samenleving, waarin je het idee hebt dat als je het maar opgeschreven hebt, het geregeld is. Maar dat is natuurlijk niet zo.'

Als arts vindt Nieuwenhuizen het wel prettig als patiënten hun wens opgeschreven hebben, maar, vindt

ze, 'het moeten geen formulieren met stempels en vinkjes worden, het moet iets authentieks zijn. Wat voor mij als dokter belangrijk is als het gaat om levensbeëindiging, is dat ik zeker weet dat ik doe wat die persoon ten diepste wenst en dat ik dat kan rijmen met wat ik als dokter verplicht ben en met hoe ik in het leven sta.'

Dat laatste is vooral moeilijk bij mensen die een wilsverklaring hebben geschreven dat ze euthanasie willen als ze dement zijn en afhankelijk worden of hun kinderen niet meer herkennen. Die wilsverklaring gaat uit van het perspectief van de gezonde mens. Maar iemand met dementie kan het verzoek om euthanasie niet meer uiten. De arts ziet een wilsverklaring van een aantal jaar oud, maar hoe weet de arts wat op dit moment de wens van die persoon is en of er daadwerkelijk sprake is van ondraaglijk lijden?

Perspectief van kerken

De rol die kerken kunnen spelen, gaat wat Nieuwenhuizen betreft vooral over zingeving. 'Kerken kunnen daar hele zinnige dingen over zeggen. Ze kunnen mensen helpen om na te denken over wie ze zijn, wat de waarde van

iemand's leven is, wanneer een leven waardevol is. Waardig sterven wordt heel vaak genoemd, maar het gaat eigenlijk vaker over een waardig leven.' De commissie Waarde van het menselijk leven van de Raad van Kerken gaat zich daarmee bezig houden. De Raad wil dat de commissie de liberale en de terughoudende flanken van de kerken bij elkaar houdt. Kan de commissie dan wel uitspraken doen? 'De uitdaging is dat het gaat om het gesprek', antwoordt Nieuwenhuizen. 'Als je met elkaar het gesprek aan kunt gaan, dat je elkaar leert horen en zien, dan heb je al veel gewonnen. Als het liberale en het meer traditionele standpunt respectvol met elkaar gedeeld worden en onderbouwd, dan moet dat kunnen. Er is ook niet één antwoord.'

Kerken kunnen volgens Nieuwenhuizen een ander perspectief laten zien naast de dominante visie in de samenleving waar de belangrijkste waarden vooral maakbaarheid, productiviteit, efficiëntie, kostenbeheersing en eigen regie zijn. Nieuwenhuizen stelt dat we waarde als mens vooral ontvangen van een ander. 'Waarom willen we nou productief zijn? Dat komt omdat de maatschappij daar positief op reageert. De maatschappij reageert niet positief als je zegt 'ik zit in een verpleeghuis'. Dan is het niet zo gek dat je op een gegeven moment denkt 'wat heeft het leven nog voor zin'. Ik hoor van bijna iedere oudere die ik spreek de vraag wat het leven voor zin heeft. Ouderen horen dat ze duur zijn en op de kosten drukken, dat ze een last zijn. Welke boodschap geven we ouderen dan en welke boodschap trouwens ook aan onze kinderen? Dus wat is waarde? Wat mij betreft moeten we naar een ander waardenperspectief toe en dat zal wel even moeizaam worden. Dat het niet gaat over productie, maar over intrinsieke waarde. Iedere mens heeft intrinsieke waarde. Dat is natuurlijk een heel christelijk uitgangspunt, dat zit bij mij wel ingebakken.'

Verhalen vertellen

Nieuwenhuizen vindt dat een eenzijdig debat, met slechts nadruk op de eigen wil, mensen beïnvloedt. Er was zelfs een vrouw die haar vroeg of ze het ook op moest schrijven als ze geen euthanasie wil. De samenleving heeft daarom baat bij andere verhalen. Behalve voor de kerken ziet Nieuwenhuizen ook een rol voor professionals in de gezondheidszorg: 'Meer verhalen vertellen, meer het goede laten zien, hoewel dat moeilijk is. Dat de dood niet altijd de enige oplossing is. Dat mensen niet bang hoeven te zijn voor het verpleeghuis, ondanks dat niemand naar het verpleeghuis wil; ik wil later ook niet naar het verpleeghuis. Maar als je iets hebt en je moet naar het verpleeghuis, dan biedt het verpleeghuis wel kwaliteit van leven. Dat we zorgen dat mensen niet bang zijn dat ze geen zorg krijgen, dat we dat als maatschappij goed regelen. Dat we zoeken naar waarde, ook in afhankelijkheid, dat we dus goede dingen doen voor mensen, dat mag wel vaker gezegd worden.'

Politiek voeden

Voor de commissie ziet ze een taak om de politiek te voeden. 'Politiek wordt gevoed vanuit geluiden uit de maatschappij en kennelijk is nu de NVVE de meest politiek gehoorde club.' Kerken kunnen bijdragen aan een meer evenwichtig debat en ontwikkeling van onze maatschappij. Nieuwenhuizen ziet voor zich hoe de commissie een conferentie zou houden met verschillende politieke partijen. 'Hoe mooi zou het zijn als de Raad van Kerken met al die verschillende kerkgemeenschappen samen met al die verschillende politieke stromingen met elkaar heerlijk dat debat aangaan. Dat zou toch hartstikke mooi zijn'. ●